in de Koloniën, maar ook in ons eigen land, en bij onze eigen Regeering stuiten, met helder overleg en met kalm beleid als getooverd worden. Maar al zijn we voor dit alles niet blind, en al blijft voor ons de vraag duister, op wat wijs we 't best met onze Zending in gereedheid komen, hoofdzaak blijft toch op den Pinksterdag, dat in heel onzen kring de heilige roeping die in de Zending van Christuswege tot ons komt, ons nog veel machtiger dan dusver aangrijpe. De Zending moet ons niet maar *op* het hart gebonden liggen, maar haar plaats *in* ons hart bezitten. De Zending moet leven in ons gebed, niet enkel in het Bedehuis of zeg in Bidstond, maar in heel onze biddende verhouding tot onzen God. Het moet ons steeds meer doordringen, dat onze God door zijn profeet »*alle vleesch*« naar den Heiland heeft geroepen. Veertig millioen van alle vleesch is enkel in onze Kolonien aan onze zorge toevertrouwd. Meer dan honderdduizend Joden dolen in onze steden en dorpen rond. Geheele scharen van jonge mannen en jonge vrouwen in ons eigen land verzaken hun Doop en hun Belijdenis. Zending nu moet in alle deze richtingen uitgaan. En zeer zeker zou ook uw viering van het Pinksterfeest tegen u getuigen, zoo niet ook dit Pinksterfeest onzer aller ernst en liefde, waar het deze *alzijdige* Zending geldt, had verhoogd.

Dr. A. K.

„De Geest des raads en der sterkte".

[PINKSTEREN 1915].

> En op hem zal de Geest des HEEREN rusten, De Geest der wijsheid en des verstands, de Geest des raads en der sterkte, de Geest der kennisse en der vreeze des HEEREN.
> Jesaja 11 : 2.

In Gods heilig Woord verschijnt de Heilige Geest als gekenteekend door het *zevental*.

Het is op het »rijsken uit Israel's afgehouwen tronk", zoo profeteert Jesaja, dat de Geest des Heeren rusten zou, één in zijn wezen, en in driemaal twee krachten uitgaande.

Het eerste tweetal zou zijn »*de Geest der wijsheid en des verstands*." »Wijsheid" beduidt hier het vermogen om, door den schijn heen, het wezen te zien, en »verstand« de bekwaamheid om het ééne wezen in de veelheid der verschijningen te ontwaren. Zoo met het oog op den mensch beduidt »wijsheid« hier, den mensch in zijn wezen te doorzien als geschapen naar Gods beeld, en beteekent »verstand« het doorgronden van de enkele kinderen der menschen afzonderlijk, in wier bestaan de rijkdom van het menschelijk wezen uitkomt.

Daarna komt het tweede tweetal Geesten, aangegeven in deze woorden »*De Geest des raads en der sterkte*«: doelende, niet op ons denken en peinzen, maar op wat we beramen, doen en uitvoeren, kortom, op ons practisch bezig zijn. In nood is er behoefte aan raad. In ieders leven komt 't er op aan, dat men weet raad te schaffen, een besluit weet te nemen; en dat men, is dit besluit genomen, weet door te tasten, om wat ge bij u zelven besloten hebt, nu ook door te zetten. Vandaar hier tweeërlei Geest. De Geest die raad geeft, en sterkte leent om den raad uit te voeren. Raad en daad saâm.

En dan volgt ten slotte het derde tweetal: »*De Geest der kennisse en der vreeze des Heeren.*« duidende op de werking des Geestes, die ons in de gemeenschap met onzen God doet leven. Zoo ge wilt, onze religie, ons leven voor en met God. »Kennisse« doelt dan op de proefondervindelijke kennisse Gods, uit het liefdeleven met onzen God ons toevloeiende, en de »vreeze des Heeren« is dan het uitvloeien van onze liefde voor God in aanbidding en in toewijding.

In de Openbaringen van Johannes heet 't van deze *zeven* Geesten, dat er de Troone Gods was, en dat voor dien Troon de zeven heilige lampen hingen en haar glansen uitstraalden, en dat deze zeven lampen waren »de zeven Geesten Gods.«

Aan de *zeven* Gemeenten, voor welke Johannes de *zeven* brieven ontving, wordt toegeroepen: „Genade zij u en vrede van hem die is, die was en die komen zal, en van de *zeven Geesten*, die voor zijnen Troon zijn". En van het Lam, dat als geslacht stond voor het midden van den Troon, lezen we dat het »*zeven* oogen" had, en dat deze zeven oogen waren de »*zeven Geesten* Gods", die uitgezonden zijn in alle landen.

En dit alles terugslaande op wat reeds Zacharias, de profeet, aan Israel voorzegd had van Messias, die de steen zou zijn waarop de Tempel rustte, »en op dien steen, zoo profeteerde hij, *zullen zeven oogen wezen*". En nogmaals heet 't in Zach. IV : 10, dat de zeven Geesten zijn »de zeven oogen des Heeren, die het gansche land doortrekken". Die zeven Geesten waren reeds verzinnebeeld in de zeven lichten, die in *de kandelaren* van den Tabernakel opvlamden. En in dit alles spreekt deze ééne gedachte, dat er in de werking des Heiligen Geestes rijke veelvoudigheid is, maar gebonden aan het heilige *zevental;* dat het de Heilige Geest is die in deze zevenderlei werking over de Schepping is uitgegaan, en dat Christus als in haar middenpunt rust en steunplaats vond. En ten leste dat op den Pinksterdag deze zeven Geesten over de in zijn bloed gekochte Gemeente zijn uitgegaan.

Gaat ge nu die zeven Geesten in stillen ernst na, dan ziet ge dat 't al in ons één moet zijn, ons bewustzijnsleven, ons practisch leven, en ons religieuze leven, en dat ons leven in al deze drie vormen saâm door den Heiligen Geest beheerscht moet zijn.

Niet dus velerlei geleerdheid opzamelen, en velerlei practisch werk doen, en als dit alles voleind is, ook nog een leven in verborgen vroomheid zoeken, en daarover dan, en daarover alleen den Heiligen Geest inroepen, maar omgekeerd, en heel anders, *geheel* ons leven in zijn drie uitingen onder de inspiratie en de tucht van den Heiligen Geest stellen. Uit den Heiligen Geest onze kennis in de wereld van onze geleerdheid. Uit den Heiligen Geest evenzoo ons inzicht in wat ons practisch te doen staat, en daar naast de kracht en sterkte om het te volbrengen. En dat ge dan eerst, als in deze beide stukken van uw leven de Heilige Geest tintelt, als vrucht hiervan uw zoo zalige gemeenschap met uw God uit de liefde van dien Heiligen zult Geest indrinken.

Dus niet denken en werken zooals de mannen der wereld, en dan dat op den Pinksterdag de uitstorting van den Heiligen Geest *daarbij komt*, en in u een vromer gevoel doet opwellen, maar de *zeven* werkingen van den Heiligen Geest tot in het middenpunt van uw zielsleven laten indringen, en dan uit dat middenpunt van uw zielsbestaan, die *zeven* werkingen des Geestes heel uw leven doen verrijken en bezielen.

Niet om nu voortaan over den Heiligen Geest te mijmeren en te peinzen, en uw beroep in 't leven als bijzaak te beschouwen, maar om juist in een daadkrachtig leven te toonen, tot wat kloekheid, krachtsbetoon en vruchtdragenden ijver u die werking van den Heiligen Geest in staat stelt.

Vooral op »dien Geest des Raads en der Sterkte« komt 't hier aan.

In methodistisch dwepen is maar al te vaak het gezinsleven, het wereldsch beroep, de gewone burgerplicht veracht en verwaarloosd, om zich eenigijk en geheel aan een heiliger dienst te wijden; een euvel dat van ouds opzettelijk door de Calvinisten gemeden werd. Vandaar dat 't Methodisme in het practisch leven zoo luttel weinig uitricht, terwijl omgekeerd het Calvinisme in de dagen onzer vaderen zoo rijke en veelzijdige ontwikkeling betoond heeft op elk gebied van 't leven, in wetenschap en kunst, in handel en nijverheid, in ons huiselijk, maatschappelijk en in ons nationale leven, en zoo hier, als in Schotland, èn in Amerika zoo ongeëvenaarden impuls gaf. Geen scheiding. Een leven, niet *naast* het leven der bidcel. Gebed en leven één.

Als niemand raad wist, wisten onze geestelijke vaderen raad, omdat de Geest des raads hun deel was. En als ieder ander de handen slap liet hangen, gingen de Pelgrimsvaders allen vooruit, omdat hunner de Geest der Sterkte was.

Alle slapheid van geest vloekt tegen den Pinksterzegen.

Gedurig werd 't van Godswege aan Israel toegeroepen: »Zijt sterk en Hij zal ulieder hart versterken«. De profeet riep: »Wees sterk en vrees niet«. En zoo klinkt 't ons gedurig in de heilige bladen toe. »Wees sterk en heb goeden moed!" Het komt er tot twaalf malen toe voor. Zie 't maar in uw Trommius. In Jozua 23 : 6 heet 't zelfs: »Wees *zeer* sterk«! In Samuel: »Laat uw hand sterk zijn en zijt dapper«! Dan weerklinkt het: »Wees sterk en wees een man«! Zevenmaal: »Zijt sterk en doe het«! Soms ook: »Wees sterk en laat uw hand niet verslappen«! Zelfs aan Zerubbabel wordt het toegeroepen: »Doch nu wees sterk, gij Zerubbabel«!

Alzoo een doorloopend protest tegen die slapheid van geest, die altoos onbezonnen is en geen raad weet, en eveneens een ernstig protest tegen die slapheid in het handelen, die niet doortast en bij de pakken blijft neerzitten.

Altegader oproepingen om moedig en sterk te zijn, niet door zich voor een oogenblik aan te grijpen en te denken: »Nu zal 'k toch eens«! Zoo iets toch is niets dan opwinding voor het oogenblik en een overprikkeling, waarop veeleer nog droever inzinking volgt.

Neen, alleen door de inwerking van den Heiligen Geest kan Salomonische bezonnenheid en die wilskracht en dat moedsbetoon van een David u toekomen.

Ga daarom van uw Pinksterfeest ook ditmaal heilige zin met u 't leven in, maar zij 't bovenal *raad en daad* ook voor u van den Geest des Heeren afgebeden.

De Pinksterzegen is ons niet alleen voor de bidcel geschonken, maar moet uit de bidcel heel 't leven in ons bezielen, richten en doen glanzen van heilige kracht.

Dr. A. K.

Amsterdam, 21 Mei 1915.

Een onzer lezers vraagt ons, waarom ook wij niet openlijk onze verontwaardiging en afschuw hebben uitgesproken over het in den grond boren der *Lusitania*, waarbij zoo vele onschuldigen zijn omgekomen, mannen en vrouwen, moeders en kinderen. Niet alleen dat hij in dit feit een misdaad ziet aan de menschheid gepleegd, waartegen ieder Christen moet protesteeren, maar het is hem ook een bewijs, dat Duitschland door een demonischen geest bezield wordt. Het is toch duidelijk, schrijft hij, dat God de Heere, die de Koningen verhoogt of verlaagt naar Zijn welbehagen, thans de oppermacht over de volkeren in de hand van Engeland wil leggen, en het is de »geest van den afgrond«, die Duitschland drijft om tegen dit Goddelijk bestel zich te verzetten. Daardoor komt het, dat Duitschland in dezen oorlog al verder wordt voortgedreven op den weg van misdaden en gruwelen. Zoo zou van Duitschland gelden, wat de Apostel Paulus aan de Galatiers schreef: hoe zijt gij begonnen met het vleesch en voleindigt gij nu met het vleesch.

Laat ons hierop mogen antwoorden, dat hoe diep ook ons hart is getroffen door de ontzettende ramp van de *Lusitania*, en hoe innig medelijden we gevoelen met de mannen, vrouwen en kinderen, die daarbij zijn omgekomen, dit daarom nog geen reden voor ons was om publiek de stolen van onze verontwaardiging over Duitschland uit te gieten. Als Christenen is het onze plicht, niet door onze persoonlijke antipathieen of sympathieen ons te laten meesleepen, maar een *rechtvaardig oordeel* te vellen. Indien hier schuld is bij Duitschland, dat de *Lusitania* in den grond boorde zonder de passagiers gelegenheid te geven eerst het schip te verlaten, dan is er niet minder schuld bij Engeland, dat, door een passagiersschip met krijgsammunitie te laten bevrachten, de passagiers aan zoo schrikkelijk lot heeft blootgesteld. En ook deze passagiers zelf kunnen, waar ze van te voren waren gewaarschuwd, en ze wisten, welk lot hun wachtte, zeker niet geheel van roekeloosheid worden vrijgepleit. Maar ook afgezien van de vraag, wie bij deze ramp de meeste schuld heeft, gaat het niet aan, alleen den staf te breken over de »misdaden en gruwelen", waaraan Duitschland zich in dezen oorlog schuldig zou maken en daarentegen blind te zijn vóór de »gruwelen en misdaden", die evenzeer van de andere zijde worden begaan. Dat Engeland, door den toevoer van alle levensmiddelen voor Duitschland af te snijden, heel een volk aan den hongersnood wilde prijsgeven, — ook al is deze toeleg niet gelukt — is niet minder erg dan wat Duitschland door zijn duikbooten tegen Engeland doet. En niets verzwakt het protest der Christelijke conscientie tegen al zulke oorlogsgruwelen meer, dan wanneer men alleen oog heeft voor wat de eene oorlogvoerende partij misdoet, maar willens blind is voor hetgeen door de andere partij wordt misdaan.

En nog veel minder gaat het natuurlijk aan, gelijk onze lezer doet, een oordeel over het al- of niet rechtvaardige van dezen strijd te willen vellen op grond van den voor ons verborgen raad en wil van God. Of het Gods wil is, dat Engeland zijn oppermachtige positie behouden zal of niet, weet niemand onzer. De historie toont ons veeleer, dat zoodra een natie te machtig wordt en een wereldrijk wil vormen, God de Heere zulk een wereldheerschappij gewoonlijk verstoort. Zoo is het met alle wereldrijken gegaan; met het wereldrijk van Alexander den Groote; met het wereldrijk van de Romeinen; met het wereldrijk van Napoleon. Maar ook al zou de uitkomst van dezen oorlog toonen, dat het Gods bestel is, dat Engeland de oppermacht vooralsnog behield, dan zou daaruit toch niet mogen afgeleid worden, dat Duitschland's verzet tegen die oppermacht daarom een zondig of demonisch streven zou zijn. Het is zeker Gods bestel geweest, dat Engeland ook in Zuid-Afrika de opperheerschappij heeft verkregen, maar wie zal daarom beweren, dat de heldenworsteling van onze broedervolkeren om aan deze Engelsche overheersching te ontkomen, zonde is geweest?

Slechts noode hebben we ditmaal, omdat het ons beslist gevraagd werd, over deze oorlogsquaestie ons uitgesproken. Als kerkelijk blad meenden we, dat het beter was, ons van een oordeel te onthouden, waar de sympathieen onder ons volk — ook onder ons Gereformeerde volk — zoo gedeeld zijn. Gold de strijd, die thans gestreden wordt tusschen de machtigste volken van Europa, een *heilig beginsel*, dan zou het plicht en roeping wezen, partij te kiezen. Maar dit is niet zoo. Het is een strijd om de *macht*. En wat de wijze van oorlogvoeren betreft, kan alleen gezegd worden, dat aan beide zijden helaas al zeer weinig rekening wordt gehouden met wat eisch is van de Christelijke beginselen. Er is in heel dezen oorlog een macht van satanische boosheid openbaar geworden, van leugen en laster, van wreedheid en barbaarschheid, van rechtsschending en verbreking van beloften, waarbij de schuld aan beide zijden ontzaggelijk groot is, en het zeker niet aangaat om dezen »geest uit den afgrond« alleen bij één volk te zoeken.

Te meer moet het daarom betreurd worden, dat door de zeer eenzijdige voorlichting van een deel der pers allengs een vijandige stemming is gekweekt geworden tegen een naburige natie, die ons daartoe zeker geen aanleiding heeft gegeven. Welk een ernstig gevaar daarin schuilt, toont het voorbeeld van Italië. Men speelt met vuur, en als straks de volkshartstochten ook bij ons ontbranden zouden en Nederland mee zou gesleept worden in den volkerenkrijg, zou daardoor al de ellende van den oorlog ook over ons land worden gebracht, en zelfs ons nationaal bestaan op het spel worden gezet. Tegen dat roekeloos spel kan niet ernstig genoeg worden gewaarschuwd. Den vrede, dien God de Heere ons nog genadig behouden liet, mogen we niet door eigen schuld moedwillig in gevaar brengen.

Medewerking der gemeente bij de verkiezing der ambtsdragers.

In *The Banner*, het bekende orgaan, dat in Noord-Amerika het pleit voert voor onze Calvinistische beginselen, werd onlangs een zeer waardeerend woord gewijd aan de organisatie van onze Gereformeerde Kerken in Nederland. Al mag in menig opzicht, zoo schreef Dr. Beets, Amerika aan het »oude wereldddeel« de loef afsteken, vooral wat de materieele ontwikkeling aangaat, wat het gemeentelijke leven betreft kunnen de Kerken in Amerika nog wel een lesje nemen bij de Kerken in het moederland. Met name wijst hij op de uitnemende wijze, waarop bijv. blijkens de mededeelingen in de *Rotterdamsche Kerkbode*, de arbeid der ouderlingen en diakenen in onze groote steden is georganiseerd, en niet minder op de regeling, die bij de meeste Kerken getroffen is, om bij de verkiezing van predikanten, ouderlingen en diakenen de medewerking der gemeente beter tot haar recht te laten komen, door aan de gemeenteleden de gelegenheid te geven een zoogenaamde groslijst van candidaten bij den Kerkeraad in te dienen. In Amerika schijnt het nog schier overal gewoonte te zijn, dat de Kerkeraden geheel buiten de gemeente om een dubbeltal opmaken, en de gemeente heeft dan eenvoudig uit dit dubbeltal van den Kerkeraad een keuze te doen. De jongste Synode der Christelijk Gereformeerde Kerk heeft nu Art. 4 en 22 der Kerkenorde, waarin over de verkiezing der ambtsdragers gehandeld wordt, zoo gewijzigd, dat uitdrukkelijk aan de Kerkenraden de vrijheid wordt gegund »om de gemeenteleden in de gelegenheid te stellen, vóórdat de Kerkeraad de voordracht of het dubbeltal opmaakt, de aandacht van den Kerkeraad te vestigen op geschikte personen« en Dr. Beets hoopt zeer, dat de Kerken in Amerika van deze vrijheid nu ook een dankbaar gebruik zullen maken. Van een volkomen *vrije verkiezing der ambtsdragers* door de gemeenteleden wil hij niet weten, omdat de gevaren, die daaruit zouden voortkomen, voor de Kerk nog veel grooter zouden zijn dan wanneer de Kerkeraad de verkiezing geheel aan zich hield. Maar de weg, dien de Gereformeerde Kerken in Nederland zijn ingeslagen, om aan de gemeenteleden toch meer invloed op de verkiezing te schenken, acht hij een gulden middenweg tusschen de beide uitersten, en dezen middenweg beveelt hij daarom met warmte aan de Kerken in Amerika aan. Terecht merkt hij daarbij echter op, dat ook wanneer bij de verkiezing deze groslijst wordt ingevoerd, de Kerkeraad natuurlijk geheel vrij moet blijven, om van deze lijst af te wijken, wanneer daarvoor goede en gewichtige redenen bestaan. De gemeenteleden mogen wel de aandacht vestigen op bepaalde personen, en voor den Kerkeraad kan dit een uitnemend middel wezen om te weten te komen, welke personen de gemeente het meest geschikt acht, maar de beslissing moet tenslotte bij den Kerkeraad blijven, omdat deze de *verantwoordelijkheid* draagt voor de voordracht, die aan de gemeente wordt aangeboden. De voordeelen, die aan zulk een wijze van verkiezing verbonden zijn, acht Dr. Beets groot; vooreerst wordt daardoor voorkomen, zegt hij, dat de Kerkeraad te veel een clubje onder ons wordt, waarin alleen vertegenwoordigers van een bepaalde geestesrichting worden gekozen; en ten tweede ligt in deze wijze van verkiezing een blijk van vertrouwen in de gemeenteleden, dat de Kerkeraad hen beschouwt als verstandig genoeg om een wijze keuze te doen.

Voor dit woord van Dr. Beets zijn we hem dankbaar. We hopen, dat het ingang zal vinden bij onze zusterkerken in Amerika. Mits de besturende macht, die de Kerkeraad bij elke kerkelijke handeling en dus ook bij de verkiezing der ambtsdragers ontvangen heeft, maar gewaarborgd blijft, is er niets tegen en pleit er zelfs veel vóór, dat aan de gemeenteleden zekeren invloed wordt geschonken bij de verkiezing.

„Overgaan tot een anderen staat des levens."

VII (*Slot*).

De vraag, welke kerkrechtelijke gevolgen er uit voortvloeien, wanneer een predikant zijn dienst neerlegt om een andere betrekking te aanvaarden, is hiermede beantwoord geworden. Gelijk bleek, is een algemeene regel hiervoor niet te geven, omdat de gevallen daarvoor te veel verschillen. Vast staat alleen, dat zulk een predikant, die uit zijn dienst ontslagen wordt, niet jure suo het recht behoudt om het Woord te bedienen, maar dat daarvoor een uitdrukkelijke verklaring van de Classis noodig is, dat zij hem den naam en eere van Dienaar des Woords laat behouden. Geoorloofd is dit laatste alleen dan, wanneer èn uit de motieven èn uit den aard der betrekking, die zulk een predikant wenscht te aanvaarden, blijkt, dat hij zijn roeping niet verzaakt. Wie zijn ambt als predikant verlaat om een wereldsch beroep te kiezen, gaat tot een anderen staat des levens over en verliest daarmede zijn staat als predikant. Alleen wanneer iemand zijn ambtelijk werk neerlegt om zich geheel te wijden aan een geestelijken arbeid in den dienst van Gods Koninkrijk, behoeft er van zulk een overgang van levensstaat geen sprake te wezen en kan de Kerk hem daarom den naam en eere van Dienaar des Woords laten behouden.

Met name is dit het geval, wanneer een predikant benoemd wordt tot Professor in de Theologie of aangesteld wordt tot geestelijk verzorger aan eene stichting; over welke beide gevallen ten slotte nog gesproken moet worden, om een enkel misverstand, dat te dien opzichte bestaat, uit den weg te ruimen.

Wat in de eerste plaats de Professoren in de Theologie betreft, zoo kan omtrent hun al of niet bevoegd zijn om het Woord en de Sacramenten te bedienen wel geen verschil van meening bestaan, omdat de Kerkenorde zich hierover uitdrukkelijk uitspreekt. In artikel III onzer Kerkenorde staat toch dat het geen Doctor, d. w. z. professor in de Theologie geoorloofd zal wezen den Dienst des Woords en der Sacramenten te betreden, *tenzij hij daartoe wettiglijk geroepen is*. Zeker volgt hieruit, dat het ambt van Professor in de Theologie als zoodanig, ook al rekent de Kerkenorde het onder de diensten der Kerk, iemand nog geen bevoegdheid verleent, om het Woord en de Sacramenten te bedienen. Maar tegelijk blijkt uit hetgeen er aan toegevoegd wordt, dat deze bevoegdheid wel toekomt aan een Professor, wanneer hij vóóraf of tijdens zijn professoraat op wettige wijze tot den Dienst des Woords geroepen is geworden. Het ambt van Professor is dus met het ambt van Dienaar des Woords niet onvereenigbaar. Evenmin toch als een emeritus-predikant, die op een andere plaats, waar hij zich metterwoon vestigt, tot ouderling gekozen wordt, daardoor zou ophouden predikant te zijn en de bevoegdheid zou verliezen om het Woord en de Sacramenten te bedienen, evenmin verliest een predikant deze bevoegdheid, wanneer hij in het ambt van Doctor of Professor wordt gesteld. Het eene ambt sluit het andere niet uit. Onze Kerken hebben dan ook nooit geweigerd een predikant, die Professor werd, zijn bevoegdheid te laten behouden om het Woord en de Sacramenten te bedienen, en Voetius verklaart zelfs, dat dit zeer gewenscht is, niet alleen omdat de Kerken dan kunnen voortgaan met te profiteeren van de gaven, aan zulk een hoogleeraar voor de bediening des Woords geschonken, maar bepaaldelijk ook om tegemoet te komen aan het conscientie-bezwaar dat allicht een Dienaar des Woords zou kunnen hebben, om ter wille van zijn professoraat voor goed van zijn ambt als predikant afstand te doen. Kerkrechtelijk bestaat er daarom geen enkel bezwaar tegen om een predikant, die hoogleeraar in de Theologie wordt, den naam en eere van Dienaar te laten behouden, en de Classis kan dit zeer eenvoudig doen, door bij zijn ontslag uit den dienst hem tot emeritus-predikant te verklaren. Toch volgt hieruit niet, dat dit geschieden moet bij elke benoeming tot professor in de Theologie. Wanneer onze Kerkenorde den dienst der doctoren of professoren in de Theologie onder de diensten der Kerk opneemt, dan ziet dit wel niet op kerkelijke professoren, die door de Kerken benoemd, gesalarieerd en ontslagen worden, — want zulke kerkelijke professoren waren destijds in Nederland niet te vinden — maar dan ligt daarin toch ongetwijfeld opgesloten, dat zulke hoogleeraren moesten optreden aan een *Gereformeerde Hoogeschool*, waar de opleiding van de a.s. predikanten geschiedde ten behoeve van de Gereformeerde Kerken. Alleen dan toch konden deze professoren gerekend worden hun ambt ten dienste der Gereformeerde Kerken te vervullen. Zulk een Hoogeschool, al ging ze niet van de Kerken zelf uit, maar van de Gereformeerde Overheid (of zooals thans van een Gereformeerde vereeniging van Hooger Onderwijs) was, gelijk onze vaderen het uitdrukten, een *Seminarium Ecclesiae*, d. w. z. een kweekschool van de Kerk. Zelfs werd op dien grond door de Kerken onzer vaderen als eisch gesteld, dat zij bij de benoeming van deze Hoogleeraren gekend moesten worden en toezicht hadden uitteoefenen op de belijdenis en wandel dezer Hoogleeraren. Alleen zulk een Hoogleeraar nu, die mede met goedkeuring der Kerk tot zijn ambt benoemd wordt, die voortdurend onder het toezicht der Kerk blijft staan, ook wat zijn ambtelijk werk aangaat, en wiens taak het is voor de opleiding van de a. s. Dienaren der Kerk te zorgen, kan gezegd worden den dienst van *Doctor* voor deze Kerk te vervullen en in dat geval kan de Kerk hem zonder bezwaar de eer en naam van een Dienaar des Woords laten behouden. Van een overgang tot een »anderen staat des levens« is dan toch geen sprake, want zulk een professor blijft in zekeren zin aan den dienst der Kerk verbonden. Natuurlijk staat de zaak anders, wanneer een predikant een benoeming zou aannemen aan een Hoogeschool, die niet Gereformeerd is, geheel los van onze Kerken staat en ook niet dient voor de opleiding van de a. s. predikanten dezer Kerken. Zulk een hoogleeraar vervult niet den dienst van Doctor Ecclesiae in onze Kerken; hij kan daarom ook niet op onze Generale Synodes als adviseerend lid zitting nemen en de vraag, of de Kerken bij zijn ontslag uit den dienst des Woords hem desniettegenstaande de eere en naam van Dienaar des Woords zouden kunnen laten behouden, is een vraag, die zeker niet zonder meer in bevestigenden zin te beantwoorden is.

En wat eindelijk de predikanten betreft, die geestelijk-verzorger worden aan een of andere stichting, zoo geldt van hen in zekeren zin hetzelfde. Een bepaalde regeling voor de positie dezer broeders geeft onze Kerkenorde niet, want Art. VI van onze Kerkenorde, waarop men zich vaak voor de kerkrechtelijke positie van deze geestelijke verzorgers beroepen heeft, heeft blijkens de historie van dit artikel niets met hen te maken. Er is in dit artikel wel sprake van Dienaren, die een dienst aannemen in eenige particuliere heerlijkheid of *gasthuis*, maar dit laatste ziet niet op wat wij thans »geestelijke verzorgers« in stichtingen noemen. Art. VI doelt n.l. op het geval, dat aan zulk een gasthuis, zooals dit bijv. te Amsterdam het geval was, een gasthuiskerk was verbonden, waaraan dan door de Overheid een predikant werd aangesteld, bepaald met opdracht om daar het Woord en de Sacramenten te bedienen. Zulk een dienst nu, bepaalde onze Kerkenorde, mocht een predikant niet aannemen, tenzij hij volgens de voorafgaande artikelen (die over de wettige roeping tot den Dienst des Woords handelen) tot den Dienst des Woords geadmitteerd en toegelaten was, en voorts moest hij als de andere Dienaren des Woords aan de Kerkenordening onderworpen blijven en, gelijk een vroegere redactie van dit artikel voorschreef, zelfs geregeld op de Classis verschijnen. Onze Kerkenorde bepaalde dit om te voorkomen, dat de Overheid krachtens haar jus patronatus bij zulk een gasthuiskerk predikanten zou aanstellen met de bevoegdheid om het Woord en de Sacramenten te bedienen, welke niet door de Kerken vooraf beroepen en geëxamineerd waren, en die dan geheel buiten elk kerkelijk verband en toezicht zouden komen te staan. Maar van dit alles kan natuurlijk geen sprake wezen bij onze geestelijke verzorgers, omdat zij in zulk een stichting niet optreden en ook niet optreden kunnen om daar het Woord en de Sacramenten te bedienen of eenige andere ambtelijke handeling te verrichten, zooals het afnemen van belijdenis des geloofs of de kerkelijke bevestiging van een huwelijk, maar uitsluitend en alleen om geestelijke vertroosting aan de aldaar verpleegden te bieden. Al wordt hiervoor in den regel een predikant gekozen, toch is dit op zich zelf niet noodig en zou het zelfs zeer goed denkbaar wezen, dat daarvoor ook een niet-predikant werd aangesteld. Vandaar dat het ook geen eisch kan wezen, dat zulke geestelijke verzorgers eerst wettig volgens Artikel 4 en 5 van de Kerkenorde beroepen en door de Classis geëxamineerd moeten zijn, en geldt evenmin voor hen, dat zij in die qualiteit aan de kerkenordening of het toezicht der Kerken onderworpen blijven, want als geestelijke verzorgers staan ze onder het toezicht van het bestuur hunner stichting en heeft de Kerk zelfs niets over hen te zeggen. Vandaar dat de Generale Synode van Middelburg 1896 Art. 125 terecht bepaald heeft, dat zulke geestelijke verzorgers ook geen recht hebben ter Classicale vergadering te verschijnen, zelfs niet met adviseerende stem. Een gasthuis-predikant